

<i>Lat. ant.</i>	<i>Osc. ant.</i>	<i>Sabin.</i>
praidad, <i>t. Fur. Momms. U. D. p. 276.</i>	aifineís, <i>Momms. U. D. Gloss.</i>	aisos, <i>tab. Rap. l. c.</i>
aidiles, <i>Or. 1433. J. N. 715.</i>		
aidilis, <i>t. Scip. B. f. t. Scip. B.</i>	aídilis, <i>Cipp. Pomp. 2, 11.</i>	
<i>t. Scip. Hisp. tab. Bantin.</i>		
aire, <i>Or. 3147.</i>	aíkdafed, <i>Momms. l. c.</i>	
airid, <i>Momms. U. D. p. 366.</i>	baíteís, <i>l. c.</i>	
Kaili, <i>t. columb. Som. Momms. U. D. p. 32.</i>		
aide, <i>t. Scip. B. f.</i>		
Gnaivod, <i>t. Scip. B.</i>		
Maisio, <i>Or. 4309, 5.</i>		
Aicas ., <i>I. N. 3764.</i>		
praifectura, <i>I. N. 4139.</i>		
aiquom, <i>Sc. d. Bacc.</i>		
quairatis, <i>t. Scip. Cn. f. Cn. n.</i>	kvaísstur, <i>l. c.</i>	
quaistores, <i>Or. 3147</i>	kvaíst(u)reí, <i>l. c.</i>	
Caicilio, <i>t. v. App. Rh. Mus. VIII, 288.</i>		
Aimilius, <i>Grut. 129, 2.</i>	<i>Locat. S.</i>	
<i>Gen. S.</i>	aasai, <i>Momms. U. D. Gloss.</i>	
fameliai, <i>Ritsch. fict. Lat. p. 26.</i>	purasiai, <i>l. c.</i>	
Aecetiai, <i>l. c. p. 17. Momms. U. D. p. 28.</i>	viai, <i>l. c.</i>	
Lavernai, <i>Ritsch. l. c. p. 18.</i>	(e)isai, <i>l. c.</i>	
Belonai, <i>l. c.</i>	mefiai, <i>l. c.</i>	
Menervai, <i>Or. 1421.</i>		
pulcraí, <i>Or. 4848.</i>	<i>Dat. S.</i>	
vitai, <i>I. N. 3833.</i>	Ammai, <i>l. c.</i>	
Dvelonai, <i>Sc. d. Bacc.</i>	Genetai, <i>l. c.</i>	
Feroniai, <i>I. N. 5753.</i>	deivai, <i>l. c.</i>	
coloniai, <i>I. N. 6149. 2249.</i>	Herukinaí, <i>l. c.</i>	
restinctai, <i>I. N. 2458.</i>	Kerríiai, <i>l. c.</i>	
Appiai, <i>I. N. 3918.</i>	Patanai, <i>l. c.</i>	
<i>Locat. S.</i>	Piístiai, <i>l. c.</i>	
Romai, <i>Cist. Praen. Or. 2497. l. Jul. mun.</i>	Flusai, <i>l. c.</i>	
<i>Dat. S.</i>	<i>cet.</i>	
Caesiai, <i>I. N. 5825.</i>		
Dianai, <i>Or. 1456. 1446.</i>		
Clodiai, <i>I. N. 1590.</i>		
Glycerai, <i>l. c.</i>		

Lat. ant. *Osc. ant.*

Dat. S.

Luciai, *I. N.* 4393.

amantissumai, *I. N.* 3714.

Ofilliai, *I. N.* 1956.

Rufai, *l. c.*

Nom. Pl.

haice, *Sc. d. Bacc.*

tabelai, *l. c.*

datai, *l. c.*

eai, *l. Iun. mun.*

literaive, *l. repet. Egger. Lat. serm.*

vet. rell. p. 282.

Osc. ant.

Nom. Pl.

pai, *l. c.*

Dat. Pl.

F(l)uusasiais, *l. c.*

Kerriais, *l. c.*

Abl. Pl.

exais-cen, *l. c.*

Comparatis igitur verborum formis hic perscriptis primum apparet, linguam Latinam antiquiorem in diphthongo *ai* integra servanda congruere cum Sabinorum sermone et ab his vetustiorem Oscorum sermonem eo tantum differe paululum, quod levi quadam pronuntiandi immutatione alteram vocalem diphthongi *ai* in sonum, qui est medius inter *i* et *e*, abire passus sit. De Romanorum autem diphthongo *ai* hoc loco notatum volo, id quod alio loco demonstrare mihi proposui, iam inde a tempore Senatusconsulti de Bacchanalibus, hoc est ab aetate belli contra Antiochum gesti eius sonum ita sensim transiisse in *ae*, ut aliquam diu ambigua fuerit eius pronuntiatio, donec inde a Gracchorum fere temporibus plane *ae* sonuerit, quamvis manserint vestigia quaedam antiquae *ai* descriptionis.

Cum linguae Latinae pronuntiatione huius diphthongi, qualis Ciceronis et Augusti tempore erat, consentire recentiore Oscorum linguam, qualem ex aere Bantino haud ita multum post Gracchorum aetatem inscripto (*Momms. U. D. p.* 156) cognoscimus, hisce verborum formis conlatis apparet:

Lat. rec.

Bantiae,

praesente,

praefectus,

quae,

Osc. rec.

Bansae, *Momms. U. D. Gloss.*

praesentid, *l. c.*

praefucus, *l. c.*

pae, *l. c.*

Contra in Volscorum monumentis nullum reperimus vestigium servatae diphthongi *ai* vel *ae* naturae, sed certis quibusdam verborum formis edocemur eam in vocalem *e* coaluisse ut in lingua Umbrica. Quam rationem et antiquior sermo Latinus secutus est, qualis aut in ore rusticorum Latinorum aut apud homines provinciales in finibus Umbrorum, Marsorum, Marrucinatorum vulgo pronuntiabatur, et lingua vulgaris extremae imperii Romani aetatis inde a fine secundi vel ab initio tertii post Christum natum saeculi. Quod quo facilius et uno quodam modo oculorum intuitu cognoscatur, recensum exemplorum hunc in modum dispositum ascribam.

<i>Lat. prov. et rust. ant.</i>	<i>Lat. vulg. rec.</i>	<i>Umbr. Volsc.</i>
questores, <i>t. Mars. I. N.</i> 5567. <i>Momms. U. D.</i> p. 346.	prefectus, <i>Or. 972.</i> (<i>p. Ch. 238-44.</i>)	mestru, <i>AK. Umbr. esaristrom,</i> <i>Sprd. Gloss.</i>
Pestano, <i>num. Paest. Ritsch.</i> <i>fict. Lat. p. 22.</i>	presente, <i>Or. 988 (p. Ch. 246.)</i> <i>Cesari, Gr. 283,3.</i> (<i>p. Ch. 306-377.</i>)	kvestretie, <i>l. c.</i> kvestur, <i>l. c.</i>
Cesula, <i>t. Pisaur. l. c.</i>	prefecto, <i>Gr. 28, 5.</i> (<i>p. Ch. 364-383.</i>)	prehabia, <i>l. c.</i> pretra, <i>l. c.</i>
Cecilins, <i>Varr. L. L. VII, 96.</i> <i>Diom. p. 447. P.</i>	Cecine, <i>l. c.</i> celo, <i>Or. 1097.</i> (<i>p. Ch. 323-360.</i>)	prestota, <i>l. c.</i> cet.
pretor, <i>l. c.</i>	cesit, <i>I. N. 3902 (p. Ch. 367.)</i> <i>era, Gr. 1054,4 (548. p. Ch.)</i> <i>Gr. 1053. 9. (p. Ch. 604.)</i>	sve, <i>l. c.</i> se,
edus, <i>Varr. L. L. V, 97.</i>	precepit, <i>Or. 1161 (p. Ch. 528.)</i> <i>Gen. S.</i>	svepis, <i>l. c.</i> sepis,
Mesius, <i>l. c. VII, 96.</i>	Restitutes, <i>I. N. 6093, 12</i> <i>Benignes, Or. 458, d.</i> <i>Egnaties, I. N. 7168.</i> <i>aeternes, Gr. 527, 5.</i> <i>Minerbes, Or. 3384.</i> <i>Faustines, Or. 1617.</i> cet.	
provincies, <i>Ritsch. fict. Lat.</i> p. 22.	aque, <i>I. N. 6242. (p. Ch. 212)</i> tribunicie, <i>Or. 1033.</i> (<i>p. Ch. 271.</i>) Amplie, <i>I. N. 3571.</i> (<i>p. Ch. 387.</i>) Afre, <i>l. c.</i> patrie, <i>I. N. 3902.</i> (<i>p. Ch. 367.</i>) nostre, <i>l. c.</i> mire, <i>I. N. 7152.</i> (<i>p. Ch. 371.</i>) Asie, <i>Gr. 28,5 (p. Ch. 364-383.)</i>	<i>Dat. S.</i> ase, <i>l. c.</i> tute, <i>l. c.</i> Ikuvine, <i>l. c.</i> Trebe, <i>l. c.</i> Juvie, <i>l. c.</i> Prestate, <i>l. c.</i> tote, <i>l. c.</i> Ijoveine, <i>l. c.</i> Iovie, <i>l. c.</i> Turse, <i>l. c.</i> Çerfie, <i>l. c.</i> cet.
<i>Dat. S.</i> Victorie, <i>t. Mars.</i> <i>I. N. 5567.</i>		
Vesune, <i>t. Marruv.</i> <i>I. N. 5483.</i>		
Erinie, <i>Momms. U. D.</i> p. 345.		
Diane, <i>t. Pisaus. l. c.</i> p. 365. <i>Ritsch. l. c.</i> p. 28. <i>I. N. 6310, 1.</i>		
Fortune, <i>t. Tusc. Momms.</i> <i>l. c. p. 365.</i>		

<i>Lat. prov. et rust. ant.</i>	<i>Lat. vulg. rec.</i>	<i>Umbr.</i>
<i>Dat. S.</i>		
Tifatine, <i>I. N.</i> 6310,1.	Cecine, <i>l. c.</i>	
	Loliane, <i>l. c.</i>	
	sacre, <i>I. N.</i> 2057.	
	(<i>p. Ch.</i> 461—482.)	
	bone, <i>I. N.</i> 2061. (<i>p. Ch.</i> 490.)	
	<i>cet.</i>	
<i>Abl. Plur.</i>	<i>Dat. S.</i>	<i>Abl. Pl.</i>
nuges, <i>t. Amit. I. N.</i> 5882.	condite, <i>I. N.</i> 2603.	sehmenies, <i>l. c.</i>
	(<i>p. Ch.</i> 114.)	tekuries, <i>l. c.</i>
		aseçetes, <i>l. c.</i>
		plenasier, <i>l. c.</i>
		urnasier, <i>l. c.</i>
		<i>cet.</i>

Ut igitur diphthongus *ai* in ore Volscorum, Umbrorum, Latinorum hominum vel rusticorum vel provincialium in *e* transiit, sic etiam diphthongum *oi* apud Volscos non retinuisse suam naturam et pronuntiationem, sed in simplices vocales *e* et *i* abiisse, e formis Volscarum vocum *deve*, *Declune*, *vesklis*, *vinu* perspicitur. Quem diphthongum et in lingua Latina antiquissima et in Oseorum dialecto valuisse et in Umbricis ac Sabinis monumentis vestigia quaedam sui reliquisse, ex his exemplis apparet:

<i>Lat. ant.</i>	<i>Osc.</i>	<i>Umbr. ant.</i>	<i>Sab.</i>
oino, <i>t. Scip. Barb. f.</i>		Koisis, <i>AK. Umbr.</i>	poimunie.
oina, <i>l. agr. (Thor.)</i>		<i>Sprd. Gloss.</i>	<i>Momms. U. D. t.</i>
oinvorsei, <i>Sc. d. Bacc.</i>			XV, 4.
plourume, <i>f. Scip. B. f.</i>			
foideratei, <i>Sc. d. Bacc.</i>			
foidere, <i>l. Iul. mun.</i>			
comoinem, <i>Sc. d. Bacc.</i>	moíniko, <i>Momms. l. c.</i>		
moinicipieis, <i>l. agr. (Thor.)</i>	moínikad, <i>l. c.</i>		
Poinicia, <i>l. agr. (Thor.)</i>	moínikei, <i>l. c.</i>		
oitile, <i>Sc. d. Tib.</i>	oíttiuf, <i>l. c.</i>		
<i>Or.</i> 3114.			
coiravit, <i>t. Aletr. Mon. ep.</i>			
<i>tr. Ritsch. cf. I. N.</i>			
3561, 3562, 3564. 1119.			
moiro, <i>I. N.</i> 1119.			

<i>Lat. ant.</i>	<i>Osc.</i>	<i>Umbr. ant.</i>	<i>Sab.</i>
coiperit, <i>l. rep. (Serv.)</i>			
loidos, <i>I. N. 3561. 3562.</i>			
<i>cet.</i>			
<i>Dat. Sing.</i>	<i>Dat. Sing.</i>		
populoi, <i>Mar. Victor.</i>	Abellanoi, <i>l. c.</i>		
<i>p. 2463.</i>	Herekloi, <i>l. c.</i>		
Romanoi, <i>a. O.</i>	hortoi, <i>l. c.</i>		
quoi, <i>l. rep. (Serv.) l. agr.</i>	Kerrioi, <i>l. c.</i>		
<i>(Thor.)</i>			
hoi-ce, <i>l. rep. t. Bant. Mar.</i>	Maiioi, <i>l. c.</i>		
<i>Victor. p. 2459.</i>	<i>cet.</i>		
<i>Dat. Plur.</i>	<i>Dat. Plur.</i>		
cuatois, <i>Momms. U. D.</i>	Kerriois, <i>l. c.</i>		
<i>p. 364.</i>	ligatois, <i>l. c.</i>		
suois, <i>l. c.</i>	Novlanois, <i>l. c.</i>		
quois, <i>Cic. d. legg. III, 10.</i>	<i>cet.</i>		
	<i>Abl. Plur.</i>		
	dekmanniois, <i>l. c.</i>		
	zikolois, <i>l. c.</i>		
	nesimois, <i>l. c.</i>		

Hic de Oscis nominum formis animadvertere licet diphthongi *oi* vocalem *i* in lingua antiquiore in sonum illum inter *i* et *e* medium, de quo supra mentionem fecimus, inclinasse, at genuino sono simillimum eum mansisse inde intellegitur, quod in monumentis recentioris aetatis Latina littera *I* exprimitur. Contra in lingua Latina diphthongum *oi* iam antiquissimis temporibus in *oe* aut inclinasse aut transiisse haud obscuris indicatur vestigiis, id quod nonnullis tantum exemplis adhibitis comprobare liceat.

<i>Lat. ant.</i>	<i>Lat. ant.</i>	<i>Lat. ant.</i>
oenus, <i>Cic. d. legg. III, 9.</i>	oesus, <i>Cic. d. legg. III, 10.</i>	<i>Nom. Pl.</i>
oenigenos, <i>Fest. p. 195.</i>	coera-, <i>cf. I. N. 3560. 4221.</i>	pilumnoe, <i>Carm. Sal. Fest.</i>
noenum, <i>Lucil. Varr. ap.</i>	3563. 3565. 3569. 2249.	<i>p. 205.</i>
<i>Non. II, p. 98. G.</i>	4148. 2196. 2513. 322.	poploe, <i>l. c.</i>
ploera, <i>Cic. d. legg. III, 6.</i>	4875. <i>ct. Cic. d. legg. III,</i>	fescemnoe, <i>Fest. p. 86.</i>
foedere, <i>l. agr. (Thor.)</i>	7. IV, 10.	<i>Abl. Plur.</i>
moeniundae, <i>I. N. 4627.</i>	moer(um), <i>I. N. 322.</i>	oloes, <i>Fest. p. 19.</i>
Poenicas, <i>Col. restr. restr.</i>	loedos, <i>I. N. 3563.</i>	
oetantur, <i>l. agr. (Thor.)</i>	loebertatem, <i>Fest. p. 121.</i>	
<i>cf. I. N. 6011. Fest. p. 246.</i>	loebesum, <i>l. c.</i>	

Non est huius loci accuratius inquirere, qua ratione et qua aetate diphthongus *oi* linguae Latinae et in *oe* et in *u* abierit. Id tantum modo adhibitis antiquis eius monumentis confirmare volui, etiam in ceteris dialectis Italicis, quamvis nulla inveniuntur scriptiois OE pro *OI* exempla, fieri non potuisse, quin diphthongus *oi* per medium quendam sonum *oe* ad *e* descenderet. Quod quidem ita factum esse in lingua Latina antiquiore ut in Umbrorum, Volscorum, Sabinorum sermone conspectu exemplorum in medium prolato facile apparet.

<i>Lat. ant.</i>	<i>Umbr.</i>	<i>Umbr.</i>	<i>Sab.</i>	<i>Volc.</i>
<i>Nom. Plur.</i>	<i>Gen. S.</i>	<i>Dat. S.</i>	<i>Lebasium,</i>	<i>Dat. S.</i>
Modies, <i>I. N.</i> 5758.	Marties, <i>Ak. Umbr.</i>	pople, <i>l. c.</i>	<i>Serv. Verg. G. I, 7.</i>	deve,
Veturies, <i>t. Genuat.</i>	<i>Sprd. I, p. 118.</i>	Martie, <i>l. c.</i>		Declune,
Mentovines, <i>l. c.</i>	katles, <i>l. c.</i>	Tursce, <i>l. c.</i>		
Cavaturines, <i>l. c.</i>	kapres, <i>l. c.</i>	Iuvie, <i>l. c.</i>		
duomvires, <i>Or. 3808.</i>	numer, <i>l. c.</i>	<i>Dat. Pl.</i>		
Atilies, <i>t. Vindob.</i>	tupler, <i>l. c.</i>	Satanes, <i>l. c.</i>		
<i>Rh. Mus. IX, 156.</i>	tripler, <i>l. c.</i>	Atiersier, <i>l. c.</i>		
Saranes, <i>l. c.</i>	popler, <i>l. c.</i>	etre, <i>l. c.</i>		
magistres, <i>l. c.</i>	Tuscer, <i>l. c.</i>	<i>Abl. Pl.</i>		
matrimes, <i>Fest. p. 126.</i>	Martier, <i>l. c.</i>	Treplanes, <i>l. c.</i>		
patrimes, <i>l. c.</i>	katle, <i>l. c.</i>	Vehiies, <i>l. c.</i>		
ploirume, <i>t. Scip. B. f.</i>	agre, <i>l. c.</i>	termnes, <i>l. c.</i>		
		veskles, <i>l. c.</i>		
		seples, <i>l. c.</i>		
		ahesnes, <i>l. c.</i>		
		proseseter, <i>l. c.</i>		
		adrer, <i>l. c.</i>		
		plener, <i>l. c. cf. AK. Umbr. Sprd. I, p. 117. 119.</i>		

Horum verborum stirpes cum in *o* exirent, haec ipsa vocalis cum sequenti *i*, quae aut casus notam *s* cum verbi stirpe coniungeret, aut per se ipsa nota esset casus, primum in *oi* diphthongum coaluit, deinde per medium sonum *oe* in simplicem vocalem *e* pronuntiando confusa est. Sic Latine magistre-*s* ortum est e magistro-*i-s*, Umbrice katle-*s*, i. e. catuli e katlo-*i-s*, Atiersie-*r*, i. e. Attidiis pro Atiersie-*s* ex Atiersio-*i-s*, plene-*r*, i. e. plenis pro plene-*s* e pleno-*i-s* et dativus singularis pople, i. e. populo e poplo-*i*, sic denique Volsci dativi deve, Declune prodierunt a plenioribus formis devo-*i*, Decluno-*i*. Eadem vero ratione in Sabino nomine Liberi patris Leb-*asium* *e* vocalem ex *oi* diphthongo contractam esse e Latinis verborum formis quas supra posuimus loeb-*esum*, loeb-*ertatem* conlato Graeco nomine $\lambda\omicron\iota\beta-\eta$ dilucide apparet.

Atque etiam ultra processit depravatio diphthongi *oi*, quoniam docent Volscae voces vinu et veskles, de quibus supra egimus, vel in $\bar{i}$ vocalem eam pronuntiando constrictam esse, sicut

apud Umbros et Latinos et in stirpibus verborum et in syllabis finalibus, quibus casus significantur, saepissime factum esse conlatis hisce nominum formis planum fit.

<i>Lat. ant. et rec.</i>	<i>Umbr.</i>	<i>Volsc.</i>
vinum,	vinu, <i>AK. Umbr. Sprd. Gloss.</i>	cf. <i>Foivos,</i>
vicus,		<i>Foivos,</i>
fidus, <i>Enn. Varr. L. L. V, 86.</i>		foidus,
Liber,		<i>λοιβή,</i>
plisima, <i>Fest. p. 205.</i>		ploirume,
<i>Gen. S.</i>	<i>Dat. S.</i>	<i>Dat. S.</i>
Saeturni, <i>Ritsch. fct. Lat. p. 8.</i>	Saçi, <i>AK. Umbr. Sprd. I, p. 117.</i>	cf. <i>populoi,</i>
Volcani, <i>l. c. p. 17.</i>	Tefri, <i>l. c.</i>	Romanoi,
Keri, <i>l. c.</i>	Çerfi, <i>l. c.</i>	quoi,
Pomponi, <i>l. c. p. 16.</i>	Trutikni, <i>l. c.</i>	hoi-c,
Kaili, <i>Col. Somasc. Momms. U. D. p. 32.</i>		
Barbati, <i>t. scip. B. f.</i>	<i>Dat. Pl.</i>	
	çitir, <i>l. c. AK. Umbr. Sprd. I, p. 119.</i>	
	ançitir, <i>l. c.</i>	cf. <i>cnatois,</i>
	hostatir, <i>l. c.</i>	suois,
	anostatir, <i>l. c.</i>	quois,
<i>Dat. Abl. Pl.</i>	<i>Abl. Pl.</i>	oloes,
prosectis,	prosetir, <i>l. c.</i>	
privatis,	prinvatir, <i>l. c.</i>	
vasculis,	vesklir, <i>l. c.</i>	vesklis,
atris,	adrir, <i>l. c.</i>	
albis,	alfir, <i>l. c.</i>	

Extra fines terminosque huic libello constitutos egredi viderer, si exemplorum copia adhibita probare vellem, quod ab aliis demonstratum est, et in Latina et in Osca lingua, multo rarius apud Umbros, plenior diphthongum *oi* aut in levior *ei* transiisse aut in simplicem quandam vocalem, qui medium teneret sonum inter *e* et *i* litteris *EI* notatum, quoniam huius scriptio in Volscorum monumentis, de quibus hoc loco agitur, ne vestigium quidem repertum est.

Si quis autem recognoverit recensum verborum supra scriptorum, eum fugere non poterit earum vocum, quarum stirpes in *o* exeant, casuum formas fuisse antiquissimas in linguis Italicis Genetivi singularis *-o-i-s*, Dativi *-o-i*, Nominativi, Dativi, Ablativi pluralis *o-i-s*, easque formas diphthongo *oi* in *oe*, *e*, *ei*, *i* adtenuata et consonanti *s* haud raro aut abiecta aut in *r* debilitata varie mutatas et mutilatas esse.

Quodsi hucusque demonstratum est in monumentis linguae Volscae diphthongos *ai* et *oi* nusquam integras servatas esse sed ubique coaluisse in simplices vocales *e* et *i*, etiam diphthongi *ou* loco scriptam invenimus simplicem vocalem *o* in adiectivo nomine toticu, cuius de origine iam

supra mentionem fecimus. Quae res cum et ipsa aliquid lucis afferre videatur ad illustrandam rationem et necessitudinem, qua cum ceteris Italiae linguis inter se cognatis Volscorum sermo coniunctus fuerit, primum exempla quaedam servatae diphthongi *ou* e monumentis Latinis, Oscis, Sabinis deprompta in medium proferam. Sunt vero haec:

<i>Lat. ant.</i>	<i>Osc.</i>	<i>Sab.</i>
Fourio, <i>t. Fur. Bull. Arch. Rom. 1847,</i> <i>p. 166. Momms. U. D. p. 276.</i>	Jovkiioi, <i>Momms. U. D. Gloss.</i>	
pouublicom, <i>I. N. 715. 716.</i>	Lovkanateis, <i>l. c.</i>	
Loucanam, <i>t. Scip. B.</i>	Loukanom, <i>l. c.</i>	
Loucina, <i>I. N. 6762.</i>	Lovkl. <i>l. c.</i>	
Loucetio's, <i>Mar. Vict. p. 2459.</i>	lovfreis, <i>l. c.</i>	
loumen, <i>l. c.</i>	loufi(rud), <i>l. c.</i>	
abdoucit, <i>t. Scip. B.</i>	touto, <i>l. c.</i>	
indoucere, <i>Sc. d. Tib. Or. 3114.</i>	toutad, <i>l. c.</i>	
<i>cf. Mil Pop. Ritsch p. 4.</i>	tovtiks, <i>l. c.</i>	
plouruma, <i>I. N. 5882.</i>	toutico, <i>l. c.</i>	
plous, <i>Sc. d. Bacc.</i>	touticom, <i>l. c.</i>	toutai, <i>t. Rap. Momms.</i>
iious, <i>l. agr. (Thor.) l. repet.</i>		<i>U. D. t. XIV.</i>
<i>(Serv.) l. Termes. cf. I. N. 4239.</i>		Maroucai, <i>l. c.</i>
ioubeatis, <i>Sc. d. Bacc. cf. t.</i>		
<i>Aletrin. Ritsch. Or. 3592. cf. t.</i>		
<i>Genuat. l. rep. (Serv.)</i>		
ioudicio, <i>l. repet. l. rep. (Serv.)</i>		
ioudicatio, <i>l. rep. (Serv.)</i>		
coniourase, <i>Sc. d. Bacc.</i>		
iouranto, <i>t. Bant. l. repet. cf. l. rep. (Serv.)</i>		
iniourias, <i>t. Genuat.</i>		
nountios, <i>Mar. Vict. l. c.</i>		
noundinum, <i>Sc. d. Bacc.</i>		
Nounas, <i>I. N. 3095 (p. Ch. 5.)</i>		
Nouceriam, <i>Mil. Pop. I. N. 6276.</i>	Novlanos, <i>l. c.</i>	
<i>Ritsch. Mon. ep. tr.</i>	Novlanum, <i>l. c.</i>	
poloucta, <i>I. N. 4495.</i>	Novlanois, <i>l. c.</i>	
couratoque, <i>l. rep. (Serv.)</i>	Novlanam, <i>l. c.</i>	
Toutia, <i>Or. 1501.</i>		
Oufentina, <i>Or. 1497. Fest.</i>		
<i>p. 194. Momms. U. D. p. 218.</i>		

Pro diphthongo *OV* harum vocum Latinarum iam in antiquissimis titulis simplicem vocalem

V scriptam invenimus, velut in titulo Pisaurensi Iunone (*Ritsch. fictil. litt. Lat. p. 27*) pro Iovi-none, Iou-none, Luciom (*t. Scip. Barb. f.*) Lucius (*t. Scip. Barb.*), et hanc scriptionem per simplicem litteram V a temporibus belli Marsici vulgari usu adoptatam, antiquiore per OV oblitterata, quamvis restarent vestigia quaedam scriptionis obsoletae in nummis et monumentis publicis, accurata et subtili quaestione, ut assolet, demonstravit Ritschelius (*Monum. epigr. tria, de mil. Popil. p. 4 sq.*). Simili ratione in Umbrorum lingua ou diphthongum in vocalem u contractam esse demonstraverunt monumentorum Umbricorum interpretes (*AK. Umbr. Sprd. I, 56*). His igitur omissis vocabula quaedam linguarum Italicarum hoc loco conferenda videntur, in quibus eadem ratione ut in Volscis toticu diphthongus ou coaluit in simplicem vocalem o.

Lat.	Umbr.	Sab.	Volsc.
poplicod, <i>Sc. d. Bacc.</i>	comohota, <i>AK. Umbr. Sprd.</i>		
poplice, <i>t. Bant.</i>	I, p. 64 sq.		
poplici, <i>t. Genuat.</i>	tota, <i>l. c.</i>	totai, <i>t. Rap. Momms.</i>	toticu.
poplico, <i>Mil. Pop. l. c.</i>		U. D. t. XIV.	
<i>t. Gen. l. rep. l. rep.</i>			
<i>(Serv.) l. agr. (Thor.)</i>			
nontiata, <i>Sc. d. Tib.</i>			
denontiari, <i>t. Bant.</i>			
pronontiato, <i>l. rep. (Serv.)</i>			
nondinum, <i>t. Bant.</i>	noniar, <i>l. c.</i>		
Folvius, <i>I. N. 1094.</i>			

Ad Latina verba hic perscripta conferendae sunt pleniores eorum formae poublicom (*I. N. 715. 716*), nountios (*Mar. Vict. p. 2459*), nondinum (*Sc. d. Bacc.*), Foulvius (*Ritsch. Mon. ep. tr. p. 34*), Umbricum tota, Sabinum totai, Volscum toticu a stirpis forma touta-prodiisse comparatis Oscorum vocabulis ab eadem ortis apparet, de quibus supra egimus.

Diphthongi au cum nec ipsius nec vicariae vocalis in quam abierit vestigia usquam in monumentis Volscis reperiantur, in universum hic monuisse sufficiat, et Umbrorum et Latinorum lingua eam saepissime in o et u coaluisse (*AK. Umbr. Sprd. I, 56. II, 403*), unde vix dubitare possumus, etiam apud Volscos eandem diphthongum non magis integram servatam esse quam ai, oi, ou.

Hanc igitur habemus pronuntiationis scalam, ut ita dicam, per quam diphthongi linguarum Italicarum adtenuatae sensim et coalescentes in ore hominum descendunt in sonum simplicium vocalium.

AI.

ai,	ai,	ae,	e,	ei,	i,
Lat.	Lat.	Lat.	Lat.	Lat.	Lat.
Osc.	Osc.	Osc.			
Sab.					
Umbr.			Umbr.		
			Volsc.		

oi,	oi,	oe,	e,	ei,	i,	u,
Lat.	Lat.	Lat.	Lat.	Lat.	Lat.	Lat.
Osc.	Osc.	Osc.	Osc.	Osc.	Osc.	Osc.
Sab.	Sab.	Sab.	Sab.	Sab.	Sab.	Sab.
Umbr.	Umbr.	Umbr.	Umbr.	Umbr.	Umbr.	Umbr.
			Volsc.	Volsc.	Volsc.	Volsc.
			AV.	AV.	AV.	AV.
au,		o,		u,		
Lat.		Lat.		Lat.		Lat.
Osc.		Osc.		Osc.		Osc.
Sab.		Sab.		Sab.		Sab.
		Umbr.		Umbr.		Umbr.
		OV.		OV.		OV.
ou,		o,		u,		
Lat.		Lat.		Lat.		Lat.
Osc.		Osc.		Osc.		Osc.
Sab.		Sab.		Sab.		Sab.
		Umbr.		Umbr.		Umbr.
		Volsc.		Volsc.		Volsc.

Itaque hac argumentatione demonstratum videtur, linguam Latinam antiquiorem, Oscorum sermonem, Sabinorum dialectum diphthongis suum plerumque sonum suamque naturam integram servasse, contra in lingua Umbrorum et Volscorum diphthongos fere ubique in simplices vocales coaluisse, medium quendam in scala illa, quam in conspectu posuimus, tenere linguam Latinam eius aetatis, qua maxime litteris floruerit. Ab hac vero discedens lingua vulgaris hominum rusticorum et provincialium cum antiquis temporibus tum extrema imperii Romani aetate in eandem delapsa est diphthongos contrahendi collinendique rationem, cui Umbri et Volsci omnino indulgebant. Quam quidem rationem inde manasse in linguas ab ea ortas, quas Romanas vocare solemus, eos non fugiet qui F. Diezii praeclarissimum de earum originibus librum perlustraverint.

Iam vero quoniam de diphthongis quaestio absoluta videtur, agendum est de simplicibus linguae Volscae vocalibus demonstrandumque, qua ratione pinguiores et pleniore vocales in leviores adtenuentur.

Et primum quidem de vocalibus *u* et *o* e pleniore et clariore *a* ortis quaerendum erit. Reperiuntur igitur formae verborum quaedam in linguis Italicis, quarum vocalis *ū* in syllaba finali prodiit e genuino *a*, quod lingua Sanscrita servavit. Sunt videlicet et imperativi in syllabam *-tū* exeuntes ex Indorum *-tāt* derivandam et ablativi in vocalem *u* desinentes e syllaba finali *-āt* abiecta *t* consonanti ortam, qua in lingua Sanscrita ablativus significatur (AK. Umbr. Sprd. I, 141). Ascribam igitur comparandi causa hasce imperativorum formas:

Osc.	Lat. rec.	Umbr.	Volsc.
estud,	esto,	feto,	estu,
actud,	agito,	deitu,	arpätitu.
likitud,	liceto,	etu,	
factud,	facito,	enetu,	
	dicito,	fertu,	
	ito,	comoltu,	
	inito,	sistu,	
	ferto,	sumtu,	
	commolito,	ustentu,	
	sistito,	arveitu,	
	sumito,	kuveitu,	
	ostendito,	covertu,	
	advehito,	revestu,	
	convehito,	pihatu,	
	convertito,	stiplatu,	
	revisito,	naratu,	
	piato,	osatu,	
	gestipulato,	prusekatu,	
	narrato,	habetu,	
	orato,	kanetu,	
	prosecato,	tenitu,	
	habeto,		
	canito,		
	teneto,		

(AK. Umbr. Sprd. I, p. 142. Momms. Unt. Dial. Gloss.)

Ex his apparet linguam Oscam servare formam imperativi Sanscriticae similiorem in eo, quod finalem consonantem *t* non abiecerit, sed tantum in *d* emollierit, contra in forma Latina *-to u* in Graeca *-τω* illam quidem consonantem obmutuisse, at mansisse vocalem *o* similiorem genuinae *a* quam Oscorum *u*; in dialectis denique Umbrorum et Volscorum et consonantem finalem extinctam esse, et vocalem quae ei praecedat ubique in obscurum sonum *u* abiisse. Simile animadvertere licet conlatis hisce ablativorum formis:

Lat. ant.	Lat. ant.	Osc.
oquoltod, Sc. d. Bacc.	mereto, I. N. 5567.	amnod, Momms. U. D. Gloss.
poplicod, l. c.	agro, Sc. d. Bacc.	Bovaianod, l. c.
preivatod, l. c.	sovo, Or. 4848.	eisod, l. c.
meritod, Ritsch. fict. Lat. p. 27.	lepido, l. c.	sakaraklod, l. c.
	commodo, l. c.	tanginod, l. c.

<i>Lat. ant.</i>	<i>Lat. ant.</i>	<i>Osc.</i>
Gnaivod, <i>t. Scip. Barb.</i>	voto, <i>I. N. 4495.</i>	
molticatod, <i>Or. 3147.</i>	soluto, <i>l. c.</i>	
Beneventod, <i>Momms. U. D.</i>	crebro, <i>l. c.</i>	
Ladinod, <i>l. c.</i>		
quod <i>l. d. pond. Fest.</i>		
<i>v. publica pondera,</i>		
<i>p. 246.</i>		
Umbr.	<i>Volsc.</i>	<i>Osc.</i>
vinu, <i>AK. Umbr. Sprd.</i>	vinu,	amvianud,
<i>I, 117. f.</i>	covehriu,	aragetud,
Fisiu,	sepu,	tristamentud,
testru,	toticu,	Tiianud,
puplu,		atrud,
mestru,		amnud,
anglu,		dolud,
<i>(cf. Momms. Unt. Dial. Gloss.)</i>		
pihatu,		tanginud,
etru,		preivatud,
tertiu,		contrud,
termnu,		ligud,
Ioviu,		malud,
		Sidikinud.

His igitur imperativorum formis comparatis planum fit linguam Latinam ubique in eis vocalem *o* ex *a* ortam retinuisse, eandem iam inde ab aetate bellorum Punicorum incepisse consonantem *d* finalem opprimere, contra in Oscorum sermone hanc ipsam consonantem semper incolumem servatam esse, vocalem autem quae praecedat modo *o* modo *u* sonuisse, apud Umbros vero et Volscos et consonantem finalem semper abiectam et vocalem praecedentem ubique in *u* obscuratam esse.

Ad perspicendas porro similitudines, quae Volscorum sermoni intercedant cum propinquarem gentium linguis haud minoris esse momenti dixerim naturam et immutationes vocalis *o* subsequente *m* finali inquirere. Quam quidem in titulis Volscis exhibitam legimus in formis accusativi singularis et genetivi pluralis eorum nominum, quorum stirpes in *o* desinunt. Hanc vero vocalem e genuina *a* debilitatam esse, iam pridem e lingua Sanscrita demonstratum est. Contemplemur igitur hasce accusativi singularis et genetivi pluralis formas:

O.

Acc. S.

<i>Lat. ant.</i>	<i>Lat. extrem. aet.</i>	<i>Ital. rec.</i>
dono, <i>I. N.</i> 5567.5493. <i>t. Pis.</i>	tuom, <i>Grut.</i> 1055.	
<i>Ritsch. fct. Lat. p.</i> 26. <i>Or.</i>	bonom, <i>Fleetw. Syll. inscr. Mon. Chr.</i> 473, 2.	dono,
4309, 5. 1500. <i>Grut.</i> 52. 11.	memorium, <i>l. c.</i>	buono,
donom, <i>t. Flor. Or.</i> 1421.		
pocolom, <i>Ritsch. l. c. p.</i> 8.		poculo,
17. 18.		
sacrom, <i>l. c. p.</i> 28. <i>I. N.</i> 715.		sacro,
716.		
pouublicom, <i>I. N.</i> 715. 716.		publico,
locom, <i>l. c.</i>		luogo,
captom, <i>Col. rostr. rest.</i>		
oino, <i>t. Scip. B. f.</i>		uno,
optumo, <i>l. c.</i>		ottimo,
viro, <i>l. c.</i>		
Lucio, <i>l. c.</i>		Lucio,
Sannio, <i>t. Scip. B.</i>		Sannio,
Volcanom, <i>num. Momms. U.</i>		Vulcano,
<i>D. p.</i> 204.		

<i>Osc.</i>	<i>Sab.</i>	<i>Umbr. rec.</i>	<i>Volsc.</i>
pestlom, <i>Momms. U. D.</i>	pesco, <i>Cipp. Bened.</i>	salvom, <i>AK. Umbr. Sprd.</i>	statom,
<i>Gloss.</i>	<i>Momms, U. D. p.</i>	<i>I, p. 116.</i>	esaristrom,
saahtom, <i>l. c.</i>	339. <i>tab. XV.</i>	sorsom, <i>l. c.</i>	pihom,
sakaraklom, <i>l. c.</i>	aunom, <i>t. Amit. l. c.</i>	poplom, <i>l. c.</i>	dunom,
<i>ταυροῦ, l. c.</i>		sevom, <i>l. c.</i>	
terom, <i>l. c.</i>		Tuscom, <i>l. c.</i>	
teforom, <i>l. c.</i>		Naharcom, <i>l. c.</i>	
thesavrom, <i>l. c.</i>		Japuscom, <i>l. c.</i>	
mallom, <i>l. c.</i>		salvo, <i>l. c.</i>	
posmom, <i>l. c.</i>		persclo, <i>l. c.</i>	
zicolom, <i>l. c.</i>		esono, <i>l. c.</i>	
siom, <i>l. c.</i>		mandraclō, <i>l. c.</i>	
tanginom, <i>l. c.</i>		cringatro, <i>l. c.</i>	

<i>Lat. ant.</i>	<i>Gen. Plur.</i>	<i>Umbr. rec.</i>	<i>Volsc.</i>
Aiserninom, num. <i>Momms. U. D.</i> p. 204.		Atiersio, <i>AK. Umbr. Sprd. I</i> , p. 120.	Velestrom,
Ladinom, l. c.		proseseto, l. c.	
Aisernino, l. c.		pihaclo, l. c.	
Aquino, l. c.			
Caiatino, l. c.			
Caleno, l. c.			
Corano, l. c.			
Cozano, l. c.			
Paistano, l. c.			
Romano, l. c.			
Suesano, l. c.			
Tiano, l. c.			

<i>Lat. ant.</i>	<i>Lat. extr. aet.</i>	<i>Ital. rec.</i>
duonoro, t. <i>Scip. B. f.</i>	annoro, <i>Grut. 1061, 3. Fleetw. Syll.</i>	loro
olorom, <i>Col. rostr. rest.</i>	<i>inscr. Mon. Chr. 503, 2.</i>	co-loro
		co-storo
		cot-estoro.

U.

Acc. S.

<i>Lat. ant.</i>	<i>Lat. rec.</i>	<i>Umbr. ant.</i>	<i>Osc.</i>
donu, t. <i>Pis. Ritsch. fict.</i>	donum,	surum,	veru,
<i>Lat. p. 28. Rh. Mus. IX, 19.</i>	dolum,	persklum,	Sarinu,
donum, t. <i>Flor. Ritsch. l. c.</i>	populum,	puplum,	dolum,
<i>p. 27. Rh. Mus. IV, 460.</i>	caprum,	kaprum,	nesimum.
sacrum, t. <i>Rom. Or. 1850.</i>	Tuscum,	Turskum,	
<i>Ritsch. fict. Lat. p. 26.</i>	vinum,	sevum,	
	<i>cet.</i>	perum,	
		krenkatrum,	
		Naharkum,	
		naraklum,	
		vinu,	
		mantraklu.	

(*Cf. AK. Umbr. Sprd. I*, p. 116. *Kirchh. Stadtr. v. Bant. p. 39. Zeitschr. f. vergl. Sprachf.* V, 130.)

	<i>Gen. Pl.</i>	
<i>Lat.</i>	<i>Umbr. ant.</i>	<i>Osc.</i>
deum,	Atiieriu,	kupelternum,
nummum,		Μαμεστρουου,
sestertium,		Abellanum,
		Alafaternum,
		Novlanum.

<i>Lat.</i>	<i>Umbr.</i>	<i>Osc.</i>
mensarum,	menzaru,	egmazum,
earum,	pracatarum,	eizazun-c.
urnarum,	sestentasiaru,	
publicarum,	urnasiaru,	

cet. (Cf. *AK. Umbr. Sprd.* I, p. 120. 52 f. *Momms. Unt. Dial. Gloss.*)

Horum accusativorum rationem secuntur infinitivi linguae Oscae, Umbricae, Volscae, quos iam supra memoratum est nihil aliud esse quam accusativos nominum verbalium a verbis ita formarum, ut ad stirpes eorum vocalis *o* adfigeretur. Cuius generis hi inveniuntur:

<i>Lat.</i>	<i>Osc.</i>	<i>Umbr. ant.</i>	<i>Umbr. rec.</i>	<i>Volsc.</i>
venum-ire,	akum,	aiu,	erom,	ferom,
venum-dare,	aserum,	eru,	afero,	
	deicum,	façiu,	aserio,	
	ezum,	aferum,	stiplo,	
	pertumum,			
	censaum,			
	moltaum,			
	tribarakavum,			

(*AK. Umbr. Sprd.* I, p. 62, *Momms. Unt. Dial. Gloss.*)

Conlatis his accusativorum et genitivorum formis intellegitur in lingua Latina fere usque ad finem belli Punici primi maximam partem *o* ante *m* et auditum et scriptum fuisse, quamquam ne a vetustissimis quidem titulis *u* ante *m* scriptum plane abfuerit, inde anticum *o* sensim in *u* transiisse, quem scribendi pronuntiandique morem iam aetate belli contra Antiochum gesti valuisse docet senatusconsultum de Bacchanalibus (cf. *Ritschl. Rh. Mus.* IX, 10. *Momms. ap. Iahn. Cist. Ficor.* p. 43 f. *Rh. Mus.* IX, 464). Extremis autem imperii Romani saeculis vulgarem sermonem rediisse ad vetustum illud *o*, unde in illas linguas manaverit hic pronuntiandi usus, Romanae quae vocantur, exemplis supra positus comprobatur. Paulo alia ratione in Oscorum dialecto *o* plerumque locum tenuit in accusativis earum vocum, quarum stirpes in hanc vocalem exeunt, quamquam etiam accusativorum in *-um* desinentium exempla quaedam reperiuntur, contra in genitivis pluralis et infinitivis verborum vocalis *o* subsequente *m* semper in obscuriorem *u* transiit. Apud Sabinos et *-om* et

-um auditum esse e titulis eorum conspicitur (*Momms. Unt. Dial. tab. II, XV. XVII*), sed non eo usque processisse fatendum est cognitionem horum monumentorum, quamvis varie tentata sint, ut de verborum formis ita scriptis plura dicere aut diiudicare audeam. Viam ac rationem vero Latinae prorsus contrariam secuta esse Umbrorum lingua videtur, cum in antiquioribus monumentis vel abiecta consonanti *m* vocalem *u* exhibitam legamus, in recentioribus *-om* et *-o* scriptum inveniamus. At enim si quis reputaverit, sermonem Latinum antiquas vocales $\bar{o}$ et $\tilde{o}$, quas communes esse Italicis linguis cum Graeca ex $\bar{a}$ et $\tilde{a}$ linguae Sanscritae ortas demonstratum est, primum in *u* mutasse, deinde aliquot saeculis post ad *o* rediisse, facile concedet idem etiam apud Umbros fieri potuisse, ut eo tempore, quo antiquissima eorum monumenta litteris mandata sunt, iam vetustissimum *o* transierit in *u*, deinde et pronuntiatione et scriptione illius gentis pristina vocalis *o* restituta sit. Quid enim? Nonne supra apparuit linguam Umbricam aliquot saeculis ante vulgarem sermonem Latinum delapsam esse in illam diphthongos confundendi collinendique rationem, quae vel maxime valuit ad eam corrumpendam? Sed de tota hac provincia profiteor me alio loco mox plenius acturum esse. Volscorum denique dialectus ad similitudinem linguae Latinae, qualis et antiquissima et extrema aetate vulgo audiebatur, Umbrici sermonis recentioris rationem secuta in verborum formis supra scriptis ubique *-om*, nusquam *-um* exhibet. Atque haec ipsa est similitudo quam hac disputatione oculis proponere volebam.

Praeterea in lingua Volscia plenissimam vocalem *a* haud raro etiam in *e* debilitatam esse his edocemur exemplis.

Volsc. vesklis,

Lat. vas,

Umbr. veskles,

vasculis,

Volsc. covehriu,

Sanscr. r. vah-,

Umbr. kuveitu,

Osc. veia, *Fest. p. 368.*

Volsc. sepu,

Osc. sipus,

Gr. σοφός,

Lat. sapiens,

Lat. sibus,

Gr. σαφής,

persibus,

sipidus,

Volsc. ferom,

Lat. fors,

Sanscr. r. bhar-,

Umbr. fertu,

Gr. φορά,

Goth. barn,

Sab. ferenter,

Gr. φαρέτερη,

Lat. ferre,

Gr. φέρειν,

Volsc. estu,

Sanscr. r. as-,

Osc. estud,

(Umbr. estu)

Lat. esto,

Gr. ἔστω,

<i>Volsc.</i> Vesune,	<i>Goth.</i> wisan,	<i>Sanscr. r.</i> vas-,
<i>Umbr.</i> Vesuna,		
<i>Lat.</i> Vesta,		
<i>Gr.</i> Ἑστία,		
<i>Lat.</i> verna,		
<i>Volsc.</i> dedca,	<i>Gr.</i> δίδωμι,	<i>Sanscr. r.</i> dadāmi,
<i>Volsc.</i> medix,	<i>Lat.</i> modus,	
medis,	modius,	<i>Sanscr. r.</i> ma-,
<i>Osc.</i> meddix,	moderari,	<i>Pott. Etym. Forsch.</i>
medix,		I, 195.

Genuinum *a* in Volscorum sermone adtenuatum esse in vocalem *i*, ubi adfixam vocis particulam cum stirpe coniungat, uno tantum modo probatur verbo arpatitu. Cuius loco in lingua Latina vetustiore et in vulgari extremae aetatis sermone sicut in Umbrorum antiquioribus monumentis haud raro *e* subsequente *t* consonanti exhibitum esse his demonstratur exemplis.

<i>Lat. ant.</i>	<i>Lat. aet. extr.</i>	<i>Umbr. ant.</i>
mereto, <i>I. N.</i> 5567. 5483. <i>t. Scip.</i>	primitivus, <i>I. N.</i> 3344.	kařetu,
<i>B. f. Epigr. Sor. Ritsch. Mon. ep. tr.</i>	condetur, <i>Fleetw. Syll.</i>	kanetu,
mereta, <i>tab. Aletr. l. c.</i>	<i>inscr. Mon. Chr.</i> 515, 3.	uretu,
Aecetiae, <i>Ritsch. fict. Lat. p.</i> 18.	placetus, <i>l. c.</i> 508, 2. <i>Or.</i>	tařez,
Condetius, <i>Or.</i> 1433.	4858.	cet.
apparetoris, <i>Ann. d. Inst.</i> 1838, p. 202.		
habetabatur, <i>l. Iul. mun.</i>		
sineto, <i>l. c.</i>		
intercedeto, <i>l. c.</i>		

(*Cf. AK. Umbr. Sprd. I, p. 28.*)

Volscorum igitur dialectus hac in re propius accedit ad similitudinem Latinae et Umbricae recentioris et Oescae linguae, id quod ex his vocabulis cognoscere licet:

<i>Osc.</i>	<i>Lat.</i>	<i>Umbr. rec.</i>	<i>Volsc.</i>
liímíto,	merito,	habitu, <i>l. c.</i>	arpatitu.
likítud,	conditus,	carsitu, <i>l. c.</i>	
	apparitoris,	tursitutu, <i>l. c.</i>	
	habitabatur,		
	intercedito,		
	primitivus,		
	<i>cet.</i>		

Itaque etiam in adiectivo Volscico toticu syllabam finalem -cu vocali *i* interposita cum stirpe vocis coniunctam videmus ut in Oscis tovtíks, toutíco, moíníkad et in Latinis permultis adiectivis, quarum stirpes in -ico exeunt.

Vocalem *o* ex *a* ortam in *e* adtenuatam esse in Volscorum lingua documento sunt formae nominum *Cosuties*, *Tafanies*, *Pacvies*, quas e *Cosutios*, *Tafanios*, *Pacvios* ita ortas esse crediderim, ut in adfixa vocis particula *-io*, cui in Sanscrita lingua *-ja* respondet, vi praecedentis *i* subsequens vocalis *o* in *e* vocali *i* sonu similiorem transiret. Simili ratione in lingua Latina vocalis *a* praecedente *i* huic ipsi similior reddita videtur in vocibus barbaries, luxuries, materies, maceries, pauperies, desidies, fallacies, prosapies, effigies, durities, mollities, planities, mundities, pigrities, scabrities, amicities, avarities, notities, puerities, saevities, segnities, spurcities, canities, comparatis nominativis in *-ia* exeuntibus velut barbaria, luxuria, materia, mollitia cet. (*Charis. p. 94, 4*). Illas enim nominativorum formas in *-ies* desinentes ex eis quae in *-ia* exeunt ortas mutato *a* in *e* et nominativi nota *s* ad stirpem addita, docuit vir clarissimus Fr. Boppius (*Vergl. Gramm. I, p. 141. sq.*). Sic non est dubium vi praecedentis *i* vocalem *a* in *e* mutatam esse in finalibus syllabis *-iens* (*-ies*) adverbiorum numeralium totiens, quotiens, multiens, quinquiens, centiens, milliens, ceterorum quae cum nota comparativi composita esse a Sanscritica forma *-ījāns* deducenda recte vidit Aufrechtius (*Zeitschr. f. vergl. Sprachf. I, 121. sq.*). Eadem vero ratione ortum est *e* in coniunctivi formis *siem*, *sies*, *siet*, *sient*, quoniam *-ia* nota coniunctivi vel optativi non solum in lingua Sanscrita sed etiam in Umbricis formis velut *fu-ia*, i. e. fuat, *porta-ia*, i. e. portet appareat (*AK. Umbr. Sprd. I, p. 141*); sic formae antiquae coniunctivorum faciem (*Cato ap. Quint. I, 7, 23*) recipie- (*Fest. p. 286*) ortae sunt e plenioribus *faciam*, *recipiam* et easdem vocalis vicissitudines expertas esse futuri formas ut *audies*, *audiet*, *audient*, alia eiusmodi comparata prima persona *audiam* elucet. Eiusdem *i* praecedentis vi Umbrica locativi casus forma *Fisiem* prodiit a stirpe vocis *Fisio-* (*AK. Umbr. Sprd. I, p. 32*). Quamobrem cum interpretibus monumentorum Umbricorum nominativos Oscos *Heirenni-s*, *Niumsi-s*, *Steni-s*, *Ohtavi-s*, Umbricos *Atiersi-r*, *Titi-s*, Latinos *Bruti-s*, *Fulvi-s*, *Ventinari-s*, *Aureli-s* (*AK. Umbr. Sprd. I, p. 32. Huebner, Quaest. onom. p. 28, Zeitsch. f. vergl. Sprachf. V, 89*) ita interpretandos censeo, ut eorum pars finalis *-ios* primum vi vocalis *i* in *-ies* transierit, deinde *e* vocali vel extrita vel cum praecedenti *i* pronuntiando confusa in *-is* contracta sit. Itaque in Volscis nominibus *Pacvies*, *Tafanies*, *Cosuties* vi praecedentis *i* vocalis *o* ex *a* orta in *e* debilitata est, id quod etiam in ore Latinorum, Oscorum, Umbrorum factum esse patet.

In vocalibus elidendis Volscos propin quarum gentium vestigia secutos esse, facile intellegitur Italicarum linguarum vocabulis quibusdam comparatis. Sic vocalis *u* elisa est in his verborum formis:

<i>Volsc.</i>	<i>Umbr.</i>	<i>Osc.</i>	<i>Lat. ant.</i>
vesklis,	veskles,	evkloí,	vinclum,
	pihaclu,	sakaraklum,	periclum,
	müneklu,		poelum,
	ehvelklu,		oraclum,
	kumnakle,		saeculum,

<i>Volsc.</i>	<i>Umbr.</i>	<i>Osc.</i>	<i>Lat. ant.</i>
	mandraclo,		gubernaculum,
	naraklum,		spectaculum,
	persclu,		oraclum,
	suferaklu,		
	ooserclome,		

quae verborum formae aut syllabis -culo, quae instrumentum significant, aut -ulo deminutivi nota ad stirpes additis prodierunt (Cf. *AK. Umbr. Sprd. I, p. 67. Gloss. Momms. Unt. Dial. Gloss.*)

Tum vocalis *e* elisa est in eis nominibus, quae adfixa comparativi nota prodierunt, cuius forma est in lingua Sanscrita -tara, Osce -toro, -tero, Latine -tero, Graece -τερο.

Eiusmodi haec sunt vocabula:

<i>Volsc.</i>	<i>Umbr.</i>	<i>Lat.</i>	<i>Osc.</i>
Velestrom,	etraf,	altrim,	altrei,
esaristrom,	hutra,	extra,	ehtrad,
	putres,	intra,	
	postra,	contra,	
		contro,	contrud,
		intro,	
		retro,	
	destru,	dextro,	
	nertru,	sinistro,	
	pretra,		
	mestru,	magistro,	
		ministro,	minstreis.
	vestra,	vestra,	
		nostra,	
		cet.	

(*AK. Umbr. Sprd. I, 67. Gloss. Momms. Unt. Dial. Gloss.*)

Praeterea vocalis *e* extrita est in Volscis voce cumnios ut in Umbricis kumnakle, nomine, si modo e pleniore forma cumenios supra recte repetendam duximus, et in covehriu quod e coveheriu correptum existimavimus.

Denique vocalis *i* elisa est in tertia persona singularis perfecti coniunctivi et futuri exacti, quae syllabam finalem -sit in -st aut abiecto *t* finali in *s* mutilatam habet, id quod in his verborum formis animadvertere licet:

<i>Volsc.</i>	<i>Umbr.</i>	<i>Umbr.</i>	<i>Osc.</i>	<i>cf. Lat.</i>
atahus,	apelus,	apelust,		
	entelus,	entelust,		
	covortus,	covortust,		converterit,

Volsc.	Umbr.	Umbr.	Osc.	cf. Lat.
	purtinçus,	purdinçiuſt,		
	veſticus,	fuſt,	fuſt,	fuert,
	pepeſcus,	benuſt,		venerit,
	amprefuſ,	teçuſt,		dederit,
		pepeſcuſt,		fecerit,
		fakuſt,	fefacuſt,	ierit,
		iuſt,		ambiverit,
		ſeſuſt,		portaverit,
		portuſt,		dixerit,
		deſicuſt,	dicuſt,	habuerit,
habuſ,			pruhipuſt,	prohibuerit,
			pertemuſt,	

(Cf. AK. Umbr. Sprd. I, p 145 sq. Gloss. Momms. Unt. Dial. Gloss.) In his igitur formis sermonem Latinum a linguis propin quarum gentium servata vocali *i*, quae est nota coniunctivi, discedere videmus. Praeterea *i* vocalis subsequente *c* tenui extrita est in verbo *dedca*, i. e. *dedicat* (?) ut in Umbricis formis *todcome*, *todcor*, *todceir* comparatis cum Oscis *tovtiks*, *toutico* et cum Volscis *toticu*.

Inquisita igitur natura et origine Volscarum vocalium demonstratum videtur, linguam Volscorum eadem ratione indulsisse inclinationi cuidam diphthongos in simplices vocales contrahendi confundendique ut Umbrorum dialectum et sermonem vulgarem Romanorum, qualis extremis imperii temporibus pronuntiabatur; quae quidem inclinatio tamquam morbus quidam senilis gravitatem et varietatem sonorum, qua quondam abundabant linguae illae, debilitavit, minuit, consumpsit. Sic autem degeneravit et consenuit, ut ita dicam, et Umbrorum et Volscorum lingua iam eis temporibus, cum et Oscorum dialectus et lingua Latina, qua Duelliorum et Scipionum res gestas in lapidibus laudatas habemus, decora copia vocalium et diphthongorum florebat vigeatque. Communem vero fuisse his omnibus linguis vidimus indolem et legem, ut graviore pinguioreque vocales procedente tempore levioribus permutarent, ipsas deinde leves ac tenues vocales haud raro elidi paterentur.

Iam igitur pauca restant, quae de consonantibus linguae Volscae monenda videantur. Quo in genere iam supra (p. 15) expositum est, in verbi forma *fasia* sibilantem consonantem *s* e gutturali *k(c)* ortam esse ut in Umbrico sermone haud raro haec consonans subsequentibus vocalibus *i* et *e* primum assibilaretur, velut in verborum formis *çesna*, *aseçeta*, *proseçia*, *Saçe*, *façin*, deinde plane in sibilum degeneraret, id quod e scriptione vocum *desenduf*, i. e. *duodecim*, *pase*, i. e. *pace*, *curnase*, i. e. *cornice* apparuit. Apud Romanos iam inde a temporibus Caesaris et Ciceronis gutturalem tenuem *c* in syllaba *ci-* subsequente vocali addito sibilo pronuntiatam esse, eo potissimum comprobatur, quod haud paucas verborum formas nulla discriminis

ratione observata et per cia-, cie-, cii-, cio-, ciu- et per tia-, tie-, tii-, tio-, tiu- in lapidibus et libris manu scriptis exhibitas invenimus. Quam quidem rem hic leviter tantum modo perstringere in animo est, cum de tota hac provincia singulari libro scripserim, quem mox e typothetae officina in publicum proditurum esse spero.

Etiam de consonanti liquida *r* e linguali *d* orta, quae ipsa a genuina *t* prodiit, in priore huius libelli parte mentio est facta (p. 10) ita tamen, ut ad hanc quaestionem me rediturum esse pollicerer.

Primum igitur has verborum formas in conspectum proponere liceat:

	<i>Lat. rec.</i>	<i>Lat. ant.</i>	<i>Umbr.</i>
<i>Skr. ati,</i>			
<i>Lat. at, I. N. 6058.</i>	ad,	ar, <i>Prisc. I, 45. H.</i>	asam-ar
<i>Verg. Med.</i>			
<i>aput, l. Iul.</i>	apud,	apor, <i>Fest. p. 26.</i>	
<i>mun. I. N. 6034.</i>	advenas,	arvenas,	
<i>Or. 4859.</i>	adventores,	arventores,	
	advocatos,	arvocatos,	
	advolare,	arvolare, <i>Prisc. I, 45.</i>	
	advorsum,	arvorsum, <i>Sc. d. Bacc.</i>	
	advorsus,	arvorsus, <i>Vel. Long. p. 2232.</i>	
	advorsarius,	arvorsarius, <i>l. c.</i>	
	advehant,	arvehant, <i>Cato. R. R. 138, l.</i>	arveitu,
	advectum,	arvectum, <i>l. c. 135, 7.</i>	arveitu,
	adfines,	arfines,	
	adfari,	arfari, <i>Prisc. I, 45,</i>	
	adfuisse,	arfuisse, <i>Sc. d. Bacc.</i>	
	adferia,	arferia, <i>Fest. p. 11.</i>	arfertur,
	accessio,	arcesso, <i>Prisc. I, 45.</i>	arfertur,
	agger (adger),	arger, <i>l. c.</i>	arkani,
	adbitere,	arbitere,	arputrati,
	medidies,	meridies, <i>Varr. L. L. VI, 4. Cic. terust,</i>	
		<i>Orat. 47. 157. Quint. I, 6, 30.</i>	kaleruf,
		<i>Prisc. IV, 34. Vel. Long. p. 2232.</i>	kapirus.

Apparet igitur primum *t* genuinum in fine praepositionum *at*, *aput* eadem ratione emollitum esse in mediam *d*, ut de exitu imperativorum et ablativorum supra demonstratum est, deinde lingualem *d* consonantem transiisse in *r* non solum in fine praepositionum Latinarum sed etiam in nominibus et verbis compositis subsequentibus consonantibus *v*, *f*, *b*, *c*, *g*, idemque factum esse, ubi inter duas vocales posita sit, uno certe exemplo verbi Latini *meridies* comprobatur.

Eisdem fere verborum locis etiam apud Umbros litteram *d* aut in sonum quendam illum inter *r* et *s* medium, quem proprium fuisse horum linguae iam supra memoratum est, aut rarius in *r* mutatam videmus et in exitu praepositionis *ar* et consonantibus *v*, *f*, *t*, *k* subsequentibus, nec non mediam inter duas vocales positam. Ad similitudinem igitur Latini arbiter Umbrici arpatrati lingua Volscia adpatito abiit in arpatitu. Lingualem vero consonantem *d* non in gutturalem sonum litterae *r* sed in lingualem illum transiisse, quem vibrante anteriore parte linguae pronuntiare solemus, e rei ipsius natura perspicitur.

Praeterea debilitatam invenimus duplicem consonantem *x* in *s* gutturali eius parte emollita in forma Volscia medis ut in Oscis meddiss, meddis in Umbricis testru, destru, i. e. dextro (*AK. Umbr. Sprd. I, p. 81*); idque etiam Latine usu venit, ut non solum e scriptione vocabulorum sescent(as) (*Mon. Ancyr. tab. I*) sescenties (*Grut. 408, 1*) Sestius (*Ekkhel. Num. V, 312*) praetestati (*Grut. 173, 5*) perspicitur, sed etiam verborum formis in monumentis extremae imperii Romani aetatis scriptis viset (*I. N. 7156, p. Ch. 405, cf. I. N. 1589, 2967, 6667*), unsit (*Fleetw. Syll. inscr. Mon. Christ. 510, 2*) pro vixit, unxit comprobatur. Quin etiam e descriptionibus milex (*Grut. 38, 7*) tigris (*Grut. 940, 8*) xaneto (*I. N. 3491*) pro miles, tigris, saneto in illius temporis lapidibus exhibitis elucet vulgari sermone tum sonum litterae *x* a *s* non iam diversum fuisse. Unde factum est, ut in lingua recentiorum Italicorum pro antiquo *x* linguae Latinae ubique *s* aut *ss* pronuntiatum et scriptum reperiatur. Hanc igitur viam emolliendae duplicis consonantis *x* iam antiquis temporibus sermo Volscorum, Oscorum, Umbrorum, Latinorum, ingredi coepit.

Ea autem re vel maxime ab Umbrorum et Latinorum lingua recentiore Volscorum sermo recessisse videtur, quod consonantem *s* et in fine verborum et mediam inter duas vocales positam non in *r* corrumpi passa est (*cf. AK. Umbr. Sprd. I, p. 102 sq.*) sed integram servavit in vocabulis vesklis, pis, atahus, esaristrom, asif, Vesune.

Item linguam Volscam minus neglegentem fuisse in servandis consonantibus finalibus quam Umbricam e quibusdam vestigiis colligitur. Etenim quamvis abiecerit imperativorum arpatitu, estu et ablativorum vinu, toticu, covehriu, sepu finalem consonantem *d* ex *t* ortam, nec servaverit notam tertiae personae *t* in verborum formis fasia, atahus, dedca, tamen notam *m* accusativorum dunom, esaristrom, ad quorum similitudinem accedunt nominativi statom, pihom, genetivus Velestrom denique infinitivus ferom, maiore cum cura servavit quam Umbrorum sermo, quem constat pro arbitrio *m* finale aut abiecisisse aut servasse (*AK. Umbr. Sprd. I, p. 93 sq.*). Vulgari autem Romanorum lingua hanc vocalem tam tenui et obscuro sono fuisse, ut non solum in antiquissimis titulis sed etiam in monumentis extremae imperii Romani aetatis modo scriberetur modo omitteretur, cum exemplis quibusdam supra positis, ubi de vocali *o* egimus, demonstratum videtur, tum aliis permultis verborum formis et in lapidibus et in libris manu scriptis quae leguntur comprobari poterit.

Nec vocalem *s*, qua ad stirpes nominum adfixa casus eorum notantur, in Volscorum dialecto abiectam esse, ullum repperi vestigium, cum notum sit, quantum haec ratio et in Umbrica et in Latina lingua vulgari valuerit (*cf. AK. Umbr. Sprd. I, 105 sq.*). In servandis igitur consonan-

tibus finalibus *m* et *s* propius accessisse videtur sermo Volscus ad diligentiam linguae Oscae et Latinae, qualis Ciceronis et Caesaris tempore in ore eruditorum hominum ferebatur et litteris mandata est. Sunt autem hae potissimum consonantes finales *s* et *m* summi in historia linguae Latinae momenti, quoniam una cum his abiectis in vulgari extremae aetatis lingua periit declinatio nominum antiqua omni casuum discrimine sensim sublato et confuso. Inde factum est, ut linguae nostrae aetatis, quae prodierunt e vulgari Latina, pronomine illo in articuli usum converso et praepositionibus ad et de adhibitis casus discernere atque exprimere coeperint.

Consonantium elisionis duo tantummodo exempla in titulis Volscis reperiuntur. Primum enim semivocalis *v* eiecta est in coniunctione *se*, ut et Umbrica eiusdem forma *sve* et Osca *svai*, suae comprobatur. Cum his si quis contulerit Latinas coniunctiones *ni-se* (*l. Rubr.*), *qua-se* (*Quint. I, 7, 24.*), *ni-sei* (*Sc. d. Bacc. l. repet. Serv. q. v.*), *qua-sei* (*l. repet. cf. quan-sei l. agr. Thor. q. v.*), *ni-si* (*t. Genuat.*), *qua-si*, vix dubitare poterit, ex Osca coniunctionis forma *svai* Latinam et Volscam *se* ita ortam esse, ut semivocalis *v* elideretur quem ad modum in *savium* pro *suavium*, diphthongus *ai* vero in *e* contraheretur, quam vocalem Latinae formae *sei*, *si* et in medium illum inter *e* et *i* sonum et in ipsam *i* vocalem mutatam exhibent. Deinde consonantem *n* ex *m* ortam iam supra memoravimus elisam esse in Volscis composito *covehriu* ut in Latinis *covenantid* (*Sc. d. Bacc.*) *covenumis* (*I. N. 4139*) et in Umbricis *kuveitu*, *kuvertu*, *covertu*, *covortust*, *covortuso* (*AK. Umbr. Sprd. Gloss.*), unde colligitur liquidam *n* ante *v* positam apud Volscos, Latinos, Umbros tam debili obscuroque sono fuisse, ut in lingua Latina etiam sequentibus *h*, *j*, *s* consonantibus eam pronuntiatam esse e descriptionibus cohaerere, *coicere*, *coiectura*, *coiux*, *cosol*, *coserva*, *constitutio* aliis permultis cognoscitur, quibus et libri manu scripti et tituli aeri aut lapidibus incisi abundant.

Haec sunt quae de indole ac proprietate sermonis Volsci deque cognationis vinculo, quo cum propin quarum gentium linguis coniuncta fuerit, vocalibus et consonantibus eius quaestioni subiectis in tanta monumentorum penuria indagare potui. Iam vero etiam altera parte huius libelli absoluta, sicuti mihi proposueram, meo iure mihi videor finem facere disserendi, cum praesertim non ea me teneat opinio, tamquam multorum delectationi ac voluptati hac tota disputatione optime consuluerim. Scribebam Portae a. d. III. Non. Maias. a. MDCCCLVIII.

